

Filatelistische getuigen van de Ierse geschiedenis

Dik Bakker

Postzegels zijn interessant om een veelvoud van redenen, en elke filatelist zal zo haar of zijn motivatie hebben om zich tot het verzamelen van een bepaald land of thema aangetrokken te voelen. Voor mij was dat vooral de directe relatie tussen postzegels en de turbulente wereldgeschiedenis van de afgelopen anderhalve eeuw. In de klassieke periode komt die vooral tot uitdrukking in de afbeeldingen van staatshoofden, heraldiek, en munteenheden. Rond het jaar 1900 verschijnen ook de eerste historische personen en taferelen op postzegels, contemporain dan wel teruggaand in de tijd. Een direct gevolg van conflicten en oorlogen zijn de steeds wisselende grenzen. Er ontstaan en verdwijnen staten, met de bijbehorende namen op postzegels en in afstempelingen op brieven en kaarten. Een voorbeeld. Kocht je in 1850 een postzegel op het postkantoor in Dresden, dan stond daarop *Sachsen*. Deed je dat 22 jaar later, dan las je *Deutsches Reich*. Vanaf 1945 was het enige tijd *Provinz Sachsen*. In 1948 wordt het *Deutsche Post*. Vanaf 1950 staat er *Deutsche Demokratische Republik*. En sinds 1991 is het *Deutsche Bundespost*. Een minicollectie van zes zegels uit verzamelgebied Duitsland vertegenwoordigt aldus 140 jaar geschiedenis, inclusief de eenwording van Duitsland, de Tweede Wereldoorlog, de Sovjetbezetting van een deel van Duitsland daarna, het ontstaan van de DDR, en tenslotte de Duitse hereniging. En wie, behalve historici en filatelisten, weet straks nog dat er tussen 1919 en 2003 een land bestond dat Joegoslavië heette?

Net als de meeste andere, bestaande of teloorgegangene staten, is Ierland een land waarvan postzegels en poststukken een stukje van de historie blootleggen. En daar wil ik het in de rest van deze bijdrage over hebben.

Van de proto-historie van het eiland is weinig bekend, anders dan dat het kort na de laatste ijstijd, zo'n 12.500 jaar geleden, zijn eerste menselijke bewoners mocht begroeten. Rond 500 voor onze jaartelling volgde de invasie van de toen in geheel Europa dominante Kelten. Symbolen en archeologische vondsten uit de Keltische tijd zijn thema van enkele permanente series van het land. Een kleine greep eruit is te vinden in afbeelding 1.

Afb. 1 Twee permanente series met Keltische motieven (1968; 1990)

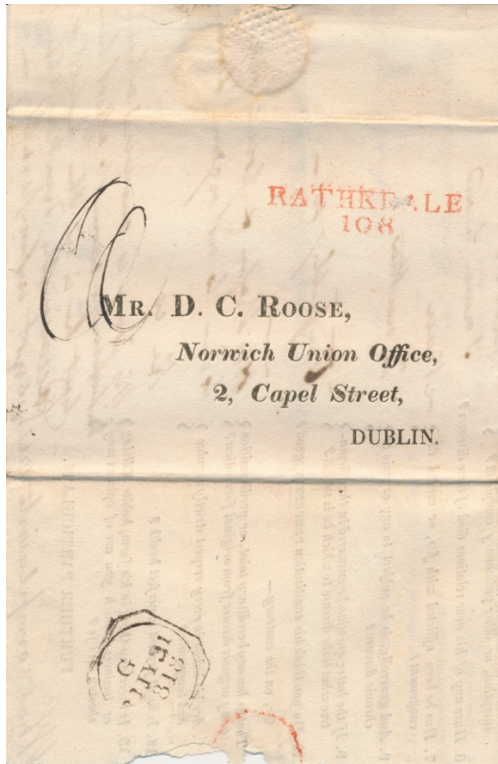
De kerstening van de Ieren begon vroeg: reeds rond het jaar 400 had het Keltisch polytheïsme plaatsgemaakt voor het Christelijke monotheïsme. Een van de befaamde missionarissen van Ierland is Patrick, de latere aartsbisschop, en nog immer patroonheilige van de Ieren. Hij is afgebeeld op de drie hoogste waarden van de eerste Ierse permanente serie, die op 8 september 1937 aan de loketten verschenen.

Afb. 2 Sint Patrick op de eerste permante serie (1937)

Vanaf het jaar 800 van onze jaartelling hadden de Ieren te kampen met periodieke invallen van de Noormannen. Die vestigden zelfs een klein koninkrijk rond het huidige Dublin. De Kelten brachten hun Noordse tegenstanders een forse klap toe in de Slag bij Clontarf in 1014. Maar dat weerhield dezen niet gedurende de twaalfde eeuw nog een aantal invallen te doen, met name vanuit Engeland en Wales. Ze namen vervolgens nog een tijd lang een dominante positie in op delen van het eiland. Ze importeerden onder meer de Engelse taal, maar ze assimileerden uiteindelijk met de Keltische bevolking. Noordse sporen zijn met name terug te vinden in plaats- en familienamen, en ongetwijfeld tevens in het DNA van de huidige Ieren.

Ook de latere Engelse koningen bleven zich echter bemoeien met het eiland in het westen. Hun invloed bleef lange tijd beperkt tot *The Pale*, het gebied rond Dublin. Vanaf 1500 breidden zij hun macht over het buurland echter uit, totdat in 1800 Ierland daadwerkelijk werd ingelijfd in het *United Kingdom of Great Britain and Ireland*. En hoewel de Ieren gedurende de gehele negentiende eeuw rebelleerden tegen hun overheersers, zou het meer dan honderd jaar duren voordat ze het juk uiteindelijk wisten af te werpen. Het Iers, de Keltische taal die ruim 2000 jaar de taal van het eiland was geweest, was in het openbare leven al in belangrijke mate vervangen door het Germaanse Engels. Dat het poststuk in afbeelding 3 van Ierse origine is valt dan ook alleen maar af te leiden uit het rode langstempel gezet in Rathkeale, Co. Limerick.[1] De brief werd verstuurd kort voor 31 juli 1818, de datum van het aankomststempel van Dublin.

Afb. 3 Prefilatelistische brief van Rathkeale naar Dublin (1818)

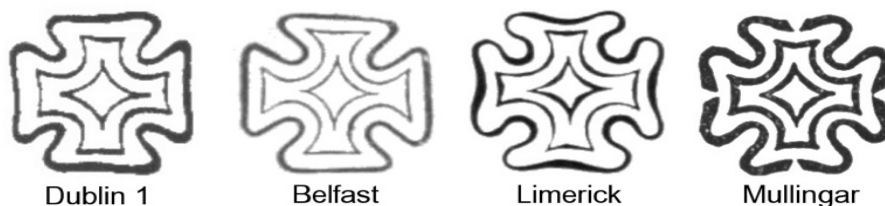
Tien jaar later blijkt Mallow, Co. Cork, eenzelfde type stempel te hanteren, zij het in zwarte inkt. Getuige het rode rondstempel op de brief in afbeelding 4 is hij op 15 oktober 1828 aangekomen in het Zuid-Ierse Waterford, om daar naar ik aanneem scheep te gaan naar Bath via Bristol, aan de overzijde van de Ierse zee. De verzendkosten bedroegen een forse veertien pence.

Afb. 4 Prefilatelistische brief van Mallow naar Bath (1828)

Toen in Dublin, Cork, Limerick, Belfast en al die andere Ierse steden en dorpen in 1840 de eerste postzegel beschikbaar kwam, was dat natuurlijk de *penny black*, en

daarop stond als bekend geen landsnaam vermeld. Dus bleef het enige punt van onderscheiding met in Groot-Brittannië zelf geposte brieven de afstempeling; maar die werd er niet gemakkelijker op. In de eerste paar jaar is dat stempel namelijk het vermaarde *Maltese Cross*, dat in principe identiek was in het gehele postgebied. In een eerdere bijdrage (*Britannia News* 194: 40f) zagen we echter dat hiervan, ondanks het uniforme ontwerp, gelukkig de nodige lokale varianten bestonden. Dat was het gevolg van het feit dat elk stempel met de hand werd vervaardigd. Aanvankelijk gebeurde dit centraal, bij de *General Post Office* in Londen, maar dat was geen garantie voor pure uniformiteit. En mede dankzij het enorme succes van de *penny post* sletten de stempels vrij snel, en gingen daardoor lokale verschillen vertonen. Voorts werden dan ook vervangende exemplaren gefabriceerd door stempelmakers ter plaatse, wat tot verdere diversificatie leidde. Hieronder staan enkele voorbeelden van Ierse Maltezer Kruisen.

Afb. 5 Maltezer Kruisen van Ierse kantoren

Niet alle Maltezer Kruisen geven hun herkomst echter zo gemakkelijk prijs. Dat geldt wellicht voor het exemplaar op de *penny red* van de brief in afbeelding 6. Gelukkig is de Ierse herkomst van het geheel wel af te leiden uit de zwarte CDS, dat voldoende informatie geeft om er de plaatsnaam Listowel, in Co. Kerry, uit op te maken. Het rode, ruitvormige datumstempel is gezet op 20 november 1841. De aankomst in het Schotse Paisley was, te oordelen naar het zwarte aankomststempel, vermoedelijk op 1 december van dat jaar. Voor deze afzender volstond kennelijk de plaatsnaam, zonder de toevoeging *Scotland*, wat lijkt te duiden op een pan-Brits bewustzijn.

Afb. 6 Maltezer Kruis op een brief van Listowel naar Paisley (1841)

Het Maltezer Kruis werd na korte tijd in het gehele postgebied vervangen door stempels met kantoornummers in een kader. Dat kader was in Ierland, anders dan in Engeland, Schotland en Wales, diamantvormig. Dit maakt de identificatie van een zegel of poststuk als zijnde Iers een stuk eenvoudiger. Dus, de *penny red* in afbeelding 7 werd afgestempeld op het Ierse kantoor nummer 365. Dat blijkt te zijn Nobber, gelegen in het noordoostelijke Co. Meath. Het tevens op de achterzijde van de betreffende envelop geplaatste zwarte dubbele ringstempel vermeldt ook nog eens ten overvloede Nobber zelf. Verder is er een blauw CDS van het 17 kilometer naar het zuidwesten gelegen Kells, met als datum 21 april 1851. En tenslotte ontwaren we een rood stempel de dato 22 april 1851 van het bestemmingskantoor Dublin.

Afb. 7 *Penny red* afgestempeld in Nobber, Ierland (1851)

Het is geruststellend te weten dat het kleine Nobber, een dorpje van rond 650 inwoners, nog steeds een postkantoor heeft; iets dat heden ten dage helaas van erg

weinig Nederlandse plaatsen met minder dan 1.000 inwoners kan worden gezegd. Het fotografisch bewijs staat in afbeelding 8.

Afb. 8 Het huidige postkantoor van Nobber

Ondanks de invoering van de postzegel bleef het nog geruime tijd mogelijk om ongefrankeerde post te versturen. Afrekening vond dan als voorheen plaats bij de ontvanger. Dat is geschied bij de brief in afbeelding 9. Hij is, blijkens het rode PAID stempel, op maandag 2 juni 1845 onder betaling bezorgd te Dublin. Dat het om een Ierse afzender ging blijkt uit het blauwe CDS, op zaterdag 31 mei 1841 geplaatst te Killeshandra, Co. Cavan.

Afb. 9 Brief van Killeshandra naar Dublin (1845)

En zelfs Killeshandra, met zijn slechts 388 inwoners, beschikt nog over een postkantoor, tenminste als afbeelding 10 de huidige situatie nog waarheidsgetrouw weergeeft.

Afb. 10 Het postkantoor van Killeshandra

Maar te veel optimisme is hier niet op zijn plaats. Waren er in 1992 nog 1907 postkantoren in Ierland, in 2017 waren dat er nog maar 1130. Afbeeldingen 8 en 10 zouden wel eens spoedig puur historische waarde kunnen krijgen.

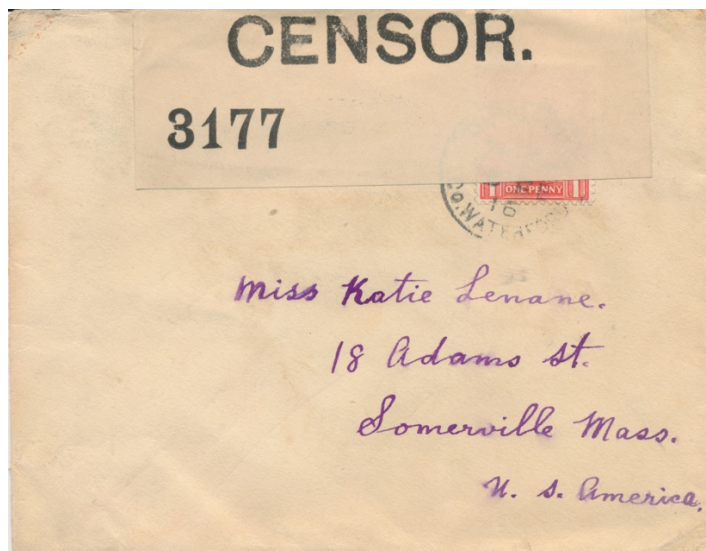
De postzegels zelf blijven uiteraard de gehele Victoriaanse (1840-1901) en de erop volgende Edwardiaanse (1901-1910) periode naamloos, en bij implicatie: van Groot-Brittannië. Gelukkig toont het duplex stempel Dublin 2 maart (18)77 op de *penny red* van afbeelding 11 aan dat het hier om een Iers poststuk gaat. Wat wellicht nog opvalt is dat deze brief als bestemming had Quin, Co. Clare, maar op 3 maart aan de achterzijde is afgestempeld in het nabijgelegen Newmarket on Fergus, en kennelijk van daaruit bezorgd.

Afb. 11 Brief van Dublin naar Quin (1877)

Ook onder koning George V blijven het aanvankelijk nog Britse zegels op Ierse poststukken. In september 1914 had het parlement in Londen een zekere mate van zelfbestuur aan de Ieren toegekend, maar de uitvoering ervan opgeschort omdat op hetzelfde moment de wereldoorlog was uitgebroken. De Ieren accepteerden dit echter niet, en er waren frequente ongeregelheden. De meest bekende, en tragische, is de *Easter Rising*, de Paasopstand, die begon op Paasmaandag 24 april 1916, en zo'n 500 levens eiste. Dit was uiteraard een bewust gekozen moment voor een revolutie: het Britse leger was immers in een moordende loopgravenoorlog verwickeld met de Duitsers op het continent. Kort voor Pasen 1916, op 16 februari, werd de brief in voorbeeld 12 verstuurd vanuit Dungarvan, Co. Waterford. Het portret van George V is afgeplakt met een censurstrook, teken dat de Britse censor ook de Ieren niet zonder meer vertrouwde.

Afb. 12 Censurbrief van Dungarvan naar de V.S. (1916)

Ierland eerde zijn helden van de *Easter Rising* 50 jaar na dato op een serie van acht zegels. Drie ervan staan in afbeelding 13. We zien van links naar rechts James Connolly, Éamonn Ceannt en Pádraig Pearse. Alle drie werden door de Britten geëxecuteerd na het neerslaan van de opstand.

Afb. 13 Helden van de *Easter Rising* (1966)

Ook na het einde van de wereldoorlog bleef het roerig in Ierland. Bij de verkiezingen voor het parlement in Londen in 1918 verwerft de Sinn Féin partij, die een belangrijke rol had gespeeld tijdens de Paasopstand en die voor totale afscheiding was, maar liefst drie kwart van de voor Ierland beschikbare zetels. Onder de gekozenen is ook Constance Gore-Booth, door haar huwelijk beter bekend als Gravin Markievicz. Zij had actief deelgenomen aan de Paasopstand, en werd zo de eerste vrouw die deel uitmaakte van het Britse parlement. De gekozen parlementariërs vertrekken echter niet naar Londen, maar komen op 21 januari 1919 in Dublin bijeen als Iers republikeins parlement, dat alle 32 graafschappen zegt te vertegenwoordigen. Medestrijder Éamonn de Valera zit het parlement voor. Hij zal tot kort voor zijn dood in 1975 een belangrijke rol blijven spelen in het Ierse politieke leven. Markievicz (1868-1927) en de Valera (1882-1975) ontvingen inmiddels elk postuum hun filatelistisch eerbetoen.

Afb. 14 Gravin Markievicz (1968) en Éamonn de Valera (1982)

Dit politieke statement betekent het begin van de Ierse onafhankelijkheidsoorlog, die bijna drie jaar zal duren. Op 7 januari 1922 komt het eindelijk tot een bestand. Dit leidt tot de vorming van de Ierse Vrijstaat, met vele concessies aan de Ieren. Het land krijgt de status van *Dominion* binnen het Britse Gemenebest, gelijk aan Canada en een aantal andere voormalige koloniën. Maar de zes overwegend protestante graafschappen van Noord-Ierland sluiten zich hier niet bij aan; ze behoren tot op de dag vandaag nog tot het Verenigd Koninkrijk. Er komt een voorlopige Ierse regering, onder voorzitterschap van Michael Collins. Opmerkelijk: een van eerste maatregelen is het uitgeven van eigen postzegels, het visitekaartje van de nieuwe staat. Dit komt echter neer op een inderhaast vervaardigde opdruk op de nog in voorraad zijnde Engelse zegels. De tekst van de opdruk gaat in het Iers, want dat is van nu af aan de eerste officiële taal van het land, naast het Engels. Een aangetekende brief d.d. 22 november 1922 uit Ballymakeera naar de V.S. laat dit zien, middels een viertal overgedrukte zegels van de courante serie met George V. De opdruk luidt '*Rialtas Sealadach na hÉireann*' (Iers voor: Voorlopige Regering van Ierland), plus het jaartal 1922.

Afb. 15 'Voorlopige regering' opdruk

Een deel van de Ierse bevolking wil echter helemaal loskomen van de Britten, en de totstandkoming zien van een onafhankelijke Ierse republiek. Het conflict hierover leidt al snel tot een burgeroorlog tussen de voor- en tegenstanders van totale afscheiding van Groot-Brittannië, die bijna een jaar voortduurt. Michael Collins wordt

de leider van de republikeinen. In augustus 1922 wordt hij in een hinderlaag gelokt en hij sneuvelt. Ook hem wacht een postuum filatelistisch eerbetoon, zij het pas in 1990. Helden van de burgeroorlog zijn uiteraard meer omstreden dan strijders tegen de vreemde bezetters.

Afb. 16 Michael Collins (1990)

De voorlopige regering roept ondertussen in december 1922 officieel de Vrijstaat uit, en past en passant de opdruk op de postzegels aan. Het wordt nu *Saorstát Éireann* (Iers voor 'Ierse Vrijstaat'), wederom met het jaartal 1922. Links in afbeelding 17 bevindt zich een ongebruikt exemplaar van dit eerste officiële Ierse zegel. Rechts treft men een exemplaar dat is afgestempeld in Dungarvan, Co. Waterford, op 24 april 1923.

Afb. 17 Aangetekende brief uit Ballymakeera naar de V.S. (1922)

Op 24 mei 1923, dus kort nadat de brief waarop dit laatste zegel zich heeft bevonden werd afgeleverd, eindigt de bloedige vete tussen de twee strijdende partijen. De republikeinen delven het onderspit: vooralsnog geen zelfstandige republiek dus, maar een Ierse Vrijstaat binnen het Gemenebest. Inmiddels is men eindelijk tot een eigen postzegelontwerp gekomen. In de loop van 1923 verschijnen, zegel na zegel, de twaalf exemplaren van de eerste echte Ierse permanente uitgifte, in waarden oplopend van $\frac{1}{2}$ *pingin* tot 1 *scillinge*. De serie kent vier verschillende thema's, alle Iers van vorm en symboliek. Ze worden getoond in afbeelding 18.

Afb. 18 De vier types van de eerste Ierse permanente uitgifte

Twee dingen vallen direct op. De kaart van het eiland is afgebeeld zonder een grens die Noord- en Zuid-Ierland van elkaar scheidt. Dit kan ongetwijfeld worden uitgelegd als een politiek statement. Verder verschijnt de landsnaam hier in het Iers (*éire*), niet het Engels (*Ireland*). Ook de frankewaarden en de munt (*tri pingine*, niet *three pence*) zijn in het Iers gesteld. Bovendien wordt gebruik gemaakt van het Keltische schrift. In feite was op het moment van uitgifte de officiële landsnaam *Saorstát Éireann* en niet *Éire*. Maar ja, op Nederlandse zegels staat ook niet ‘Koninkrijk der Nederlanden’.

Het is uiteraard zeer begrijpelijk dat de Ierse autoriteiten kozen voor de officiële eerste taal liever dan de tweede, immers die van de voormalige overheerser, zeker op dat moment in de historie. De vraag is echter hoe realistisch dit was. Rond 1920 was het aantal sprekers van het Iers reeds dramatisch teruggelopen. Nog maar een fractie van de bevolking sprak het als thuistaal, het overgrote deel gebruikte het zeer sporadisch, of in het geheel niet. Enerzijds was dit het gevolg van het door de Engelsen in de negentiende eeuw ingevoerde schoolsysteem, en de rol van de katholieke kerk. Anderzijds was er de massale emigratie van verpauperde boeren, voor wie het Iers daadwerkelijk de eerste taal was. Die was reeds begonnen tijdens de periode van grote hongersnood in de jaren 1840, en was gestadig doorgegaan tot aan het moment dat er meer Ieren buiten dan binnen de landsgrenzen woonden.

De eerste gelegenheidszegels die de Ierse post het licht deed zien verschenen in 1929. Het was een serie van drie zegels, met waarden 2, 3 en 9 *pingine*. Ze zijn gewijd aan de Ierse politicus Daniel O’Connell (1775-1847), ook wel bekend als ‘de Bevrijder’. Hij streed voor de emancipatie van de katholieken – die mochten niet plaatsnemen in het parlement in Londen – en voor een lossere band tussen Engeland en Ierland. Het (Ierse) inschrift luidt ‘Katholieke emancipatie’, dat uitgelegd kan worden als ‘meer zelfbeschikking voor de Ieren’.

Afb. 19 Eerste Ierse gelegenheidsuitgifte (1929)

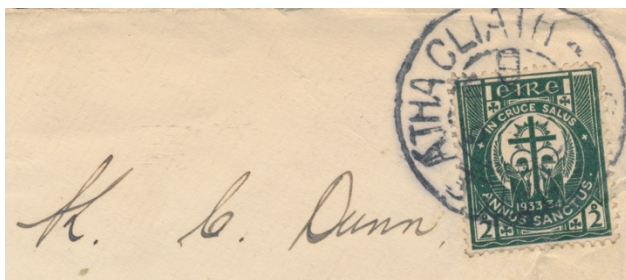
In 1933 verschijnt het eerste Ierse postzegelboekje, met daarin drie exemplaren van het 1 *pingin* zegel uit de permanente serie van 1923, als te zien in afbeelding 20. Elk

van de drie exemplaren heeft een label met een aansporing: een telefoonaansluiting nemen, een spaarfonds openen, en lers leren. Deze zijn overigens (wijselijk?) in het Engels gesteld, evenals de advertenties die op het kaftje verschenen. Het hele boekje, d.w.z. een kaftje met een aantal velletjes met zegels van ½ d, 1d en 2d, kostte een forse 2 shilling.[2] Of er veel geld voor handen was om te sparen of een telefoon aan te schaffen in het Ierland ten tijde van de economische wereldcrisis is uiteraard de vraag.

Afb. 20 Velletje uit eerste Ierse postzegelboekje (1931)

Niet alleen de tekst op postzegels, ook de, veelal verengelse, plaatsnamen werden vervangen door hun Ierse voorgangers. Dat gebeurde in elk geval op wegwijzers – zie afbeelding 10 hierboven - en stempels. Zo herkreeg de hoofdstad Dublin postaal zijn oud-Ierse naam: *Baile Átha Cliath*, ofwel 'stad aan de versterkte doorwaadbare plaats'. Dit is te zien aan het stempel op het fragment in afbeelding 21, geplaatst op een zegel ter viering van het Heilige Jaar 1933-34. Ditmaal is het inschrift in het zegel in het Latijn, de taal van de katholieke kerk.

Afb. 21 Fragment van een poststuk uit Baile Átha Cliath (Dublin; 1933)

Zoals we eerder zagen hadden de republikeinen de slag verloren in de burgeroorlog. Echter, bij de verkiezingen van 1932, tien jaar na de totstandkoming van de Ierse Vrijstaat, kwam eindelijk de Republikeinse partij, de *Fianna Fáil*, onder leiding van de eerder genoemde Éamon de Valera, als winnaar uit de bus. De onverwachte abdicatie van koning Edward VIII op 10 december 1936 was aanleiding tot een herbezinning op de positie van de Britse monarch. Diens tot dan toe min of meer onbepaalde macht over de buitenlandse betrekkingen van Ierland werd teruggebracht tot slechts een rol bij de benoeming van diplomatieke vertegenwoordigers. Weer een jaar later werd besloten tot een herijking van de grondwet van 1922, die immers gebaseerd was op de Ierse status van *Dominion*.

Deze tweede versie van de Constitutie werd vastgesteld in december 1937. Daarin werd de naam van het land nu ook officieel gewijzigd in *Éire*. De postzegels waren dus hun tijd 15 jaar vooruit geweest. De meeste functies die de Engelse koning toebehoorden worden toegekend aan een president, waarmee de facto de republiek wordt uitgeroepen. Een jaar later worden presidentiële verkiezingen gehouden, en wordt Douglas Hyde (1860-1949), een academicus en voorvechter van de Ierse taal, gekozen tot eerste president van de Ierse republiek. De totstandkoming van de nieuwe grondwet werd filatelistisch gememoreerd middels twee zegels, waarvan een wordt getoond in afbeelding 22. De brief naar Liverpool waarop het zich bevindt werd verstuurd uit Corcaigh, de oorspronkelijke Ierse naam van de tweede stad van het land, die in de loop der tijd was verengelst tot Cork. De datum, opgenomen in de stempelvlag, is die van de eerste dag van uitgifte, 29 december. Dit is dus het eerste Ierse zegel met een formeel correcte landsnaam.

Afb. 22 Poststuk uit Corcaigh (Cork; 1937)

Mede door deze wijzigingen kon Ierland zich twee jaar later buiten de wereldoorlog houden. De Valera was premier gedurende de gehele oorlog, en hij streefde een strikte neutraliteit na. Enerzijds bestonden er in Ierland zeker sympathieën voor de kant van de asmogendheden, waaraan het ressentiment versus de Britten en de positie van de katholieke kerk niet vreemd waren. Maar desondanks werd toch de meeste steun, zij het min of meer in het verborgene, verleend aan de geallieerden. Verder begaven tienduizenden Ieren zich naar Engeland, om er te werken of om als vrijwilliger in het leger te dienen, en tegen de nazi's te vechten. Dat het desondanks een wankel evenwicht was blijkt uit de benaming waaronder deze periode de Ierse geschiedenis is ingegaan: *Emergency* ('Noodtoestand').

En niet iedereen vertrouwde de neutrale Ieren tijdens de oorlog, inclusief de eigen autoriteiten. De brief in afbeelding 23, die op 16 mei 1941 werd gepost in Strokestown, Co. Roscommon, getuigt daarvan.[3] Hij is eerst geopend door de Ierse censor nr. 98; de roze strook vermeldt dit in beide talen van het land. Vervolgens is hij in Liverpool beland, waar alle internationale luchtpost vanuit Ierland eerst naartoe ging. Ook daar heeft de Britse censor nog een blik op de inhoud geworpen, voordat de brief dubbel geschonden via Lissabon in New Jersey aankwam. Het linker zegel heeft een paarse opdruk, die in het Iers herinnert aan de Paasopstand van 25 jaar eerder. In vertaling: '1941 / ter herinnering aan de opstand / 1916'.

Afb. 23 Censurbrief van Strokestown naar New Jersey (1941)

Naast de opdrukken op de twee zegels uit de permanente serie werd de Paasopstand in datzelfde jaar ook herdacht op een speciaal voor de gelegenheid ontworpen uitgifte, getoond in afbeelding 24. We zien een gewapende opstandeling met op de achtergrond het hoofdpostkantoor van Dublin. Dit diende tijdens de rebellie tot hoofdkwartier van de republikeinen, en is tijdens de belegering ervan door het Britse leger ernstig aangetast door brand. Het werd pas in 1929 gerestaureerd. De Ierse tekst is het begin van de proclamatie die de opstandelingen uit deden gaan.[4]

Afb. 24 25-jarige herdenking van de *Easter Rising* (1941)

In 1943 is Douglas Hyde nog midden in zijn zevenjarige presidentiële ambtstermijn als hij wordt afgebeeld op een serie van twee postzegels. Hij staat daar overigens niet in zijn hoedanigheid van staatshoofd, maar van initiator en eerste president van de *Conradh na Gaeilge*, de Raad voor de Ierse taal, die 50 jaar eerder is opgericht.[5]

Afb. 25 Douglas Hyde, oprichter van de *Conradh na Gaeilge* (1943)

De oorlog stond een postzegeltonoonstelling kennelijk niet in de weg. Nog in oktober 1944 werd in Dublin een filatelistische expositie gehouden, vermoedelijk de eerste van zijn soort in Ierland. Er waren tentoonstellingsenveloppen, met Iers opschrift plus Engelse vertaling in kleiner lettertype. Het speciale stempel was overigens alleen in het Engels. Het valt wederom op dat het eiland onverdeeld is afgebeeld, ook op de envelop.

Afb. 26 Speciale tentoonstellingsenvelop 1944

Na afloop van de oorlog wordt het tijd om definitief orde op politieke zaken te stellen. Bij de Republikeinse Acte van december 1948 worden ook de laatste restjes macht van de vorst in Londen overgeheveld naar de Ierse president. In Noord-Ierland wordt intussen het 25-jarig huwelijksfeest van het vorstelijk paar in Buckingham Palace gevierd of er niets aan de hand is, getuige de brief uit Belfast van 25 april 1948 naar Rathfarnham, Co. Dublin. Mogelijk had de ontvanger gemengde gevoelens toen hij deze envelop in zijn brievenbus vond. Mogelijk ook had hij alleen oog voor de filatelistische aspecten van deze FDC.

Afb. 27 Eerste Dag-brief koninklijk jubileum 1948

Ter herinnering aan de internationale erkenning van de nu echt autonome Ierse staat wordt in 1949 een tweetal zegels uitgegeven. De overrijverige postale autoriteiten vervangen de gebruikelijke landsnaam door *Poblacht na h-Éireann* (in de linker marge), voorzien van de Engelse vertaling ervan: *Republic of Ireland* (rechts).

Afb. 28 Eerste Dag-brief koninklijk jubileum 1948

Ook de twee hierop volgende uitgaven vermeldden deze dubbele naamgeving van het land. De officiële landsnaam was echter in de Acte onveranderlijk gebleven, dus deze *faux pas* werd op last van de autoriteiten weer teruggedraaid. Sindsdien is het dan ook *éire* (soms ook gespeld als *Éire* of *ÉIRE*) dat de Ierse zegels siert.

Een kleine nuance valt nog op ten aanzien van de spelling van de landsnaam. Op de twee Europa-zegels die sinds 1960 als meelopers verschijnen, wordt voor het eerst in 1964 gebruik gemaakt van het Latijnse in plaats van het Keltische schrift. Als gevolg daarvan ontbreekt het accent op de eerste letter van de landsnaam. Zie afbeelding 29.

Afb. 29 Europaserie 1964: *EIRE* in Latijns schrift

Vanaf enkele uitgaven daarna ontbreekt het accent consequent op alle uitgaven, totdat het in 1969 weer opduikt, op een zegel uitgegeven ter ere van de honderdste geboortedag van Mahatma Gandhi. Daarna staat het accent er incidenteel, zonder dat een patroon duidelijk wordt. Enkele voorbeelden vindt men in afbeelding 30, met een accent zowel op hoofdletter 'É' als kleine letter 'é'. Een aardig, maar onbedoeld compromis biedt het zegel uit 1972, herinnerend aan de 50-jarige verschijning van het eerste Ierse zegel, waarbij beide varianten aanwezig zijn. De accentloze spelling overweegt echter duidelijk gedurende een aantal jaren.

Afb. 30 Accent op de eerste letter van *Éire* (1969, 1972, 1975, 1979)

Vanaf het laatst getoonde zegel in afbeelding 30, dat uitkwam in het kader van het pauselijk bezoek aan Ierland, is het accent geheel in ere hersteld, en zou zijn plaats vooralsnog (2020) niet meer afstaan. Zowel hoofdletter als kleine letter worden gebruikt.

Op 1 januari 1973 treedt Ierland toe tot de Europese Gemeenschap. Dat wordt gevierd met de twee zegels in afbeelding 31. De daarna verschijnende Europazegels zijn dus geen meelopers meer, maar echt.

Afb. 31 Ter ere van Ierland's toetreding tot de E.G. (1973)

In 1981 stelt het Departement waaronder de post valt voor om naast *Éire* voortaan ook *Ireland* op de zegels te zetten. Dit wordt door het parlement afgewezen omdat men vreest dat dit ongewenste politieke en constitutionele consequenties zou kunnen hebben. Sindsdien is er vooralsnog niets nieuws te melden op dit front.

Een laatste verandering die enige invloed heeft op het politieke en economische leven, en het uiterlijk van de Ierse postzegels, is de invoering, in 2002, van de Euro. Deze monetaire overgang kan aardig in beeld worden gebracht aan de hand van een zegel uit de permanente serie van rond het jaar 2000. De naam van de afgebeelde Groenlandse gans staat er ditmaal in drie talen: het Iers, het Engels en het Latijn.

Afb. 32 Uit de permanente serie (1997 – 2001 - 2002)

Op dezelfde dag dat Ierland toetrad tot de Europese Gemeenschap deed dat ook het Verenigd Koninkrijk. Deze gebeurtenis maakte de zo hoopvolle kaart die stond afgebeeld op de eerste Ierse serie met terugwerkende kracht werkelijkheid: de grens verdween. De vroegst verschenen waarde van de eerste serie, de 2 *pingin*, is in viervoud geplakt op een brief naar Springfield, Mass., als hieronder afgebeeld. Hij werd verstuurd op 6 december 1922: de dag van verschijnen van de allereerste echte Ierse postzegel. De dag ook waarop de Ierse vrijheid werd geboren. Het is de vraag of een afbeelding van het eiland op een toekomstige Ierse postzegel van na Brexit hetzelfde plaatje zal vertonen als die eerste serie. Maar hoe dan ook: zo lang er nog postzegels bestaan zullen zij een afspiegeling vormen van de werkelijkheid, zoals die is of zoals we die graag willen zien.

Noten

- [1] Co. Is de gebruikelijke afkorting van *county*, graafschap.
- [2] In het Engels gestelde advertenties op boekjes bleven aanwezig tot in de vijftiger jaren. Ook binnenin bevonden zich advertenties. Het enige Ierse woord erop is *stampai*, 'zegels'. Complete kaffjes met inhoud uit de jaren voor 1940 zijn zeer schaars, en ontbreken om evidente redenen in de collectie van de auteur.
- [3] Het stempel vermeldt Longford, de hoofdstad van het gelijknamige aanpalende graafschap. Ik neem aan dat dit op een postdistrict wijst. De twee *counties* vormen overigens een electorale eenheid.
- [4] Hij luidt ongeveer: 'In de naam van God en van de generaties die ons voorgingen ...'
- [5] Geheel in stijl staat de Ierse versie van Hide's naam op dit zegel: *Dubhghlas de hÍde*.

Referenties

- Bakker, Dik (2019). Het Maltezer Kruis. *Britannia News* 194, 40-49.
- Fitzgerald, Eddy (1987). The Dublin Newsletter. *The Revealer* 37-2, 41.

Enkele online bronnen

https://en.wikipedia.org/wiki/Definitive_postage_stamps_of_Ireland

https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_people_on_the_postage_stamps_of_Ireland

https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_philatelic_exhibitions

<http://www.irishphil.com>

<https://www.thejournal.ie/death-post-office-3286235-Mar2017>